

Niečo o tradícii.

Neškodí nám praktikom občas zrekapitulovať, čo sme sa učili a na základe praktickej línie sledovať konzekvencie právneho pravidla do konca. Dakedy vyjdú z toho zaujímavé veci. Extrémne prípady, na ktoré nenajdeme v príručkách odpovede a ad hoc rozhodnutia súdov, bývajú najzaujímavejšie. Rozhodne poučnejšie, ako do učebníc precedená náuka, kde sa často darmo hľadá odpoveď. »Wo der Kommentar endet, fängt die Schwierigkeit an«, — hovorí staré porekadlo. Jednu z takýchto príležitostných teoretických úvah chcem sdeliť nášmu širšiemu právnickému obecstvu. Je ľahko možné, že sa teoretikovia súkromného práva s touto vecou už dávno zaoberali, preto musím tých kolegov, ktorým azda nepoviem nič nového, požiadať o prepáčenie. Pre menej sčítaných nebudú snáď moje úvahy bez zaujímavosti alebo aspoň pobádajú k rozmýšľaniu, čo je vždy užitočné najmä — v našom obore.

Ako známe, platí aj u nás norma, že k tomu, aby som mohol povedať, že kúpená alebo darovaná hnuiteľná vec je mojím vlastníctvom, nestačí, že som sa s predošlým majiteľom veci dohodnúť poť. že som dar prijal, ale je potrebné ešte aj to, aby mi predošlý vlastník hnuiteľnosť odovzdal. K perfektnému obligáčnemu úkonu musí pristúpiť ešte aj t. zv. vecný úkon odovzdania. Toto pravidlo pochádza ešte z rímskeho práva, kde platilo: »traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferentur« (1. Cod. 20 de pactis 2, 3). Vo väčšine súkromných práv platí toto pravidlo dodnes a niet zásadného rozdielu medzi tým, ako je táto otázka upravená našim právom alebo býv. rak. obč. zákoníkom (§ 425) nemeckým BGB (§ 929) alebo švajčiarskym kódexom (§ 417).

Odovzdanie veci má byť zpravidla skutočné, tedy také, aby sa vec dostala do mojej moci, do mojej držby. Keď som kúpil koňa, musí mi ho predošlý vlastník odovzdať do ruky, ja ho musím chytiť za ohlávku, musím si naň sadnúť, zapriahnúť atď. Samozrejme môže tak urobiť za mňa aj môj paholok alebo môj syn alebo iný povereník. To je pravidlo. Sú však výnimky zpod tohoto pravidla, ktoré znalo už rímske právo. Tieto platia dodnes. Kúpil som koňa, ale odpredavateľ ma požiada, aby som mu ho ponechal na pár dní, lebo si chce na ňom doviezť z hory ešte pár fúr dreva. Ja ho hneď nepotrebujem a ponechám mu ho na tých pár dní. Táto dohoda stačí a nahradzuje skutočné odovzdanie koňa. To je *constitutum, possessorium*. Druhá výnimka: mám koňa požičaného, zapáči sa mi, kúpim ho, vlastník mi koňa nemusí odovzdávať, veď je už u mňa. To je t. zv. *brevi manu traditio*. To sú staré výnimky. Novšieho dáta výnimka sa dá znázorniť týmto príkladom. Koňa som prenajal na jarné práce. Ktosi ho videl orať a zapáčilo sa mu:

zvíera. Príde ho kúpiť. Ja mu ho predám. Nemusím ísť s kupiteľom a mu ho z rúčky do rúčky odovzdať, čo by som ani nemohol urobiť, lebo musím dočkať kým si ten tretí poorie, na čo som kupiteľa upozornil a s čím on súhlasil. Stačí, keď tomu tretiemu napíšem ceduľku alebo mu odkážem, aby mi koňa nevracal, ale aby ho po skončení práce vydal kupiteľovi. Tento sa stane vlastníkom koňa už vtedy, keď som mu právo na vydanie koňa odstúpil, teda pred skutočným odovzdaním.

V prvom a treťom prípade sa stane kupiteľ koňa vlastníkom bez toho, že by ho mal vo svojej moci, v bezprostrednej držbe.

To byly normálne prípady. Máme však takýto prípad. Šoférovi, ktorý je už viac rokov zamestnaný na jednom mieste a ktorému záleží na tom, aby si toto miesto podržal, sa stane nešťastie. Jeho zamestnávateľ bol na cestách. Šofér si dovolil túru na čierno. Ani sám nevie ako, vyletel zo zatáčky narazil na strom a auto sa rozbilo. Čo robiť, aby sa zamestnávateľ nedozvedel o veci a nevyhodil ho zo služby. Kolega ho upozorní, že je na predaj na vlas také auto, ako bolo rozbité. Náš šofér má niečo usparených peňazí, niečo dostal za rozbité, práve to stačilo na kúpu. Bol šťastný, že sa podarilo vec zastrieť. Ale nešťastie rado prichádza jedno za druhým. Bola mu doručená žaloba. Žalovala ho matka nemanželského dieťaťa. Proces bol rýchly, byly dopisy, boli svedkovia a rozsudok ho zaviazal platiť alimenty. Nebolo odkiaľ, lebo úspory minúl na kúpu auta. Advokát nemanželského dieťaťa sa dozvedel akosi o vyčarovaní auta a zabavil náhradné auto. Náš šofér bežal k advokátovi svojho zamestnávateľa, oznámil mu zabavenie a ten podal nárokovú žalobu. Na pojednávaní sa zistilo, že nejde o pôvodné auto, ale o náhradné, prezradilo to číslo motoru. Ide o iné auto, ktoré majiteľ ani nevidel, nebolo odovzdané, auto patrí šoferovi, lebo traditionibus dominia rerum atď. — hŕdne advokát nemanželského dieťaťa.

Quid juris? Isté je, že náhradné auto nebolo odovzdané a že nejde o žiadnu z troch výnimok. Podľa striktného práva by mala byť nároková žaloba zamietnutá, lebo je tu síce vôľa šoféra auto pánovi odovzdať, ako náhradu za rozbité, ale k tradícii nedošlo, lebo však pán ešte vždy sa nevrátil. Svet by sa iste nezrútil, keby peňažná hodnota auta sa použila na alimenty a šofér by bol pozbavený miesta. Takýto rozsudok by mal aj akúsi metajuristickú okrasu: malé dieťa a mladá matka skôr potrebujú peniaze, ako majiteľ auta, ktorý škodu ľahšie znesie a zbaví sa zlého šoféra.

Nemyslím však, že by právnik takého riešenie prípadu plne uspokojilo. Pri takomto riešení ostane pri všetkých okrasách isté residuum, ktoré znepokojuje a poháňa hľadať iné riešenie, ktoré by uspokojilo. Tejto náročnosti môže právo mnoho ďakovať. Právne pravidlá, obsiahnuté v kódexoch alebo v obyčajovom práve, sú konzervatívne veci, vystačí sa s nimi

na stáročia s istými malými zmenami, ktorými jurista prispôsobuje formulu — ako sa povie — k životu. Po tejto stránke je technika rímskych juristov obdivuhodná. Nikdy nešli slepo za pravidlom, ako to činia často do tuposti verní formalisti. Digesta sa hemžia prípadmi, kde jurista odhodí nejaké právne pravidlo alebo ho prispôsobí, raz pod titulom *aequi et boni*, iný raz rozanalyzuje nejaký pojem a obmedzí staré pravidlo na určité pojmom kryté prípady atď. Bez týchto operácií sa právne pravidlá pomerne chytro vyžijú.

Šofér bol povinný náhradou škody svojmu zamestnávateľovi a chcel túto škodu nahradiť. Nemusel tak učiniť peniazmi, mohol škodu aj in natura nahradiť. Predpokladáme, že náhradné auto bolo úplne rovnocenné a že zamestnávateľ by nebol mal rozumnú príčinu túto úplnú náhradu neprijaf. Šofér vykonal všetko, aby sa zbavil obligácie na náhradu škody. Zanikla táto obligácia? Zdalo by sa, že áno, veď šofér vykonal všetko, čo mu právo prikazovalo. Predsa nie všetko, lebo neodovzdal auto svojmu zamestnávateľovi. Keby ho bol odovzdal, by nároková žaloba bola mala úspech a nebolo by týmto možné ho odpredať. Ale nemohol auto odovzdať svojmu pánovi, ktorý nebol doma a keby i bol doma býval, by mu nebol povedal, že sedí v inom aute, lebo auto kúpil s napnutím všetkých finančných síl preto, aby sa pán o nehode nedozvedel. Keby bol šofér náhradné auto ukradol, alebo by bol dal také auto, ktoré mu bolo predané s výhradou vlastníckeho práva až do vyplatenia kúpnej ceny a vlastník auta by si ho bol vzal späť, pokladali by sme za samozrejmé, že obligácia na náhradu škody nezanikla, lebo šofér v tomto prípade by nebol dal, ani nechcel dať pravú a plnú náhradu. Inak v našom prípade, kde bol pravým vlastníkom náhradného auta, chcel dať, aj dal úplnú náhradu ale jeho dobrá vôľa a čin sa neuplatnili preto, lebo nebol splnený príkaz zákona o tradícii.

Zdediť môžem aj auto a mám na ňom vlastnícke právo od okamihu smrti pozostaviteľa. Zdedím a prejde na mňa vlastnícke právo aj takých vecí, o ktorých sa vôbec nevedelo, že patria do pozostalosti. Keby zamestnávateľom šoféra bol náhodou choromyselný alebo nemluvňa, by oni tiež nevedeli o tom, že kurátor poť. tuteur prevzal pre nich od šoféra náhradné auto za rozbité.

A tu zas nemôžeme ostať a uspokojiť sa úvahou: taký je príkaz zákona, že v jednom prípade sa odhliadne od tradície a v druhom nie, ale musíme sa pýtať, prečo? Prípád šoféra je nie taký extravagantný a ojedinelý, ako by sa to na prvý pohľad zdalo.

Ususfruktá má právo utendi, fruendi salva rerum substantia. Do inventára po zomrelom gazdovi patrí mláňačka, kôň, krava. Pozostalosť užíva vdova. Mláňačka zhorí, kôň si nohu zlomí, krava zostarne. Vdova kúpi miesto zhorenej mláňačky

novú, nového koňa, mladú kravu za odpredanú starú. Je predsa nesporne povinná nahradiť substantiu. Kto je vlastníkom novej mláťačky, nového koňa a kravy? Vdova? Nekúpila ich pre seba, ale ako náhradu pre dedičov za zhorenú mláťačku atď. Dedičia? Veci im neboly odovzdané, ani snáď nevedia o tom, že vdova kúpila miesto starých vecí nové. Čo sa stane v prípade, že veritelia vdovy zabavia tieto veci? Pôjdeme starou cestou a uspokojíme v mene zákona s neúspechom nárokovej žaloby dedičov?

A čo, keby sme povedali, že vdova a šofér konali akoby z poverenia dedičov poť pána? Ani touto cestou nedôjdeme k cieľu. Tradícia je dvojstranný úkon, ktorý môžu síce vykonať na oboch stranách povereníci, ale musia byť dve strany, ani náhražkové formy, ako constitutum atď. nepripúšťajú tradíciu tak rečeno »in sich«. Ačkoľvek — kde to uznáva za potrebné si aj platné právo skonštruuje fiktívnych povereníkov. Tak je tomu pri distančnej kúpe. Tu platí pravidlo, že odoslanie tovaru znamená odovzdanie. Tovar sa považuje za odovzdaný, akonáhle ho predavateľ odovzdal priamo alebo nepriamo (prostredníctvom špeditéra) povozníkovi cieľom dopravy kupiteľovi a je vedľajšie, či sa tovar podal v mene kupiteľa alebo predavateľa. Osoba, ktorá prevzala tovar cieľom dopravy sa považuje za poverenika kupiteľa, ktorému bolo platne odovzdané a tovar ide už na nebezpečie nového vlastníka-kupiteľa.

Platné právo nie je konzekventné ani v tejto, s hľadiska rímskej tradícií tak čudnej úprave, lebo v prípade, keby kupiteľ upadol po odoslaní tovaru do konkurzu a predavateľ sa o tom dozvie v takom čase, že jeho dispozícia dôjde skôr, ako bol tovar odovzdaný úpadcovi, môže použiť t. zv. stíhacieho práva. (§ 48 Konkurz. zákona). V tomto prípade je teda fiktívne odovzdanie neplatné, lebo predavateľ môže tovar zpät požadovať. Zo zásadného hľadiska nemení na veci nič, že stíhacie právo môže predavateľ použiť len v tom prípade, ak kupiteľ-úpadca kúpený tovar úplne nevyplatil, lebo však okolnosť, či bola kúpna cena zaplatená alebo kreditovaná, nemení nič na platnosti tradície a na prevode vlastníckeho práva, ak len nedošlo pred odovzdaním k pactum reservati dominii.

Prv ako by sme sa pokúsili o nejaké riešenie, uvedieme ďalšie príklady, ktoré nás donesú do rozpakov. Tu sú prípady konania bez príkazu. Sused je na vojne, jeho manželka s deťmi odišla na práce, dom ostal prázdny. Nik nebol poverený opaterou. V záhrade pri dome sa ukazuje pekná ovocná úroda. Ovocie nemilosrdne kradnú, ba našly sa stopy na dome, akoby sa boli chceli vlámať doňho. Dobrý sused, ktorý je doma, nemôže sa na to dívať. Kúpi strážneho psa pre svojho neprítomného suseda, ponapráva plot, pustí psa do záhrady a opatruje ho. Komu patrí pes do návratu suseda alebo jeho rodiny? Psa zabijú zlodeji, ktorým bol v ceste, kto je poškodený, ten, kto ho

kúpil ako jednatel bez prikazu alebo ten, komu ho kúpil, ktorý o tom ani nevie a ktorému nemohol byť pes odovzdaný?

A konečne ešte jedon prípad. Môj dlžník je slabomyseľný v takej miere, že je neschopný spravovať sám svoj majetok. Slovom osoba neschopná konať podľa bodu b) § 27 poručenského zákona. Má mi odovzdať vec prisúdenú mi právoplatným rozsudkom. Základný právny úkon je ešte z času, keď bol duševne úplne zdravý. Môj nárok na vydanie veci je do základu i čo do sročnosti nepochybný. Môj slabomyseľný dlžník, ktorý je už pod kuratelou, mi donesie tú vec obídenním svojho kurátora. Stal som sa jej vlastníkom? »Prevod vlastníctva je smluvou a tak všeobecné náležitosti platnosti prevodu sú tie isté, ako u inej (obligačnej) smluvy«. Fajnor-Zátarecky: Nástin súkromného práva, II. sv., str. 113). Odpoveď podľa tohoto pravidla musí znieť, že som sa nestal vlastníkom veci, lebo osoba neschopná konať vlastným úkonom nemôže platne uzavierať smluvy.

Pri kúpopredaji majú obe stránky záväzok. U kupiteľa zostáva tento záväzok z toho, že má zaplatiť predavateľovi kúpnu cenu, odpredávateľ má naproti tomu záväzok, odovzdať kupiteľovú kúpenú vec. Splnenie záväzku kupiteľa podlieha pravidlám platenia, ale splnenie záväzku odpredávateľa podlieha pravidlám tradície, ktorá je skonštruovaná podľa vzoru rímskeho práva ako vecný úkon, ako smluva. Rimania, ktorí pôvodne mali ohľadne niektorých, podľa vtedajších hospodárskych a sociálnych pomerov významných vecí t. zv. res mancipii (ťažný dobytok a otroci) obradný spôsob prevodu vlastníckeho práva mancipácie, sa pozdejšie uspokojili s tradíciou, ale tej sa držali do konca. Akiste preto, lebo to pokladali za potrebné a užitočné. Je nesporné, že menovite v primitívnych pomeroch je pre veriteľov istá záruka v tom, že skutočný stav (dražba) podľa možnosti odzrkadľuje stav právny, že moja vec je u mňa a tvoja je u teba. Tejto prehľadnosti a t. zv. plasticity právnych úkonov sa Rimania pridržovali natoľko, že napr. dôsledne zavrhovaly úkony per procuratorem. »Per liberam personam nobis nihil adquiri potest«. Ale kde sme od týchto pomerov. Len si predstavme moderné bankovníctvo, obchod a priemysel bez úkonov per procuratorem. Treba tiež uvážiť, že v prevažnej väčšine prípadov kúpim vec preto, lebo ju potrebujem, aby som ju skonsumoval alebo použil pre výrobu, pre môj obchod atď. Môžeme sa teda spoľahnúť na hospodárske motívy, že vec bude zpravidla u vlastníka, ktorý ju potrebuje i bez pravidla tradície.

Nemohlo by nastať nijaké ohrozenie bezpečnosti právneho obratu, keby sa pravidlo tradície obmedzilo na tie prípady, keď obligácia dare vyplýva zo smluvy teda napr. z kúpy, z darovania atď., ohľadne všetkých ostatných prípadov však, kde obligácia dare má svoj pôvod v quasikontrakte, v delikte,

v quasidelikte, v iudiciume, by platily proste predpisy o plnení.

Francúzi, jasní myslitelia, boli prví, ktorí zavrhlí tradíciu, ako podmienku nadobudnutia vlastníckeho práva na veciach. Podľa Code civile (§§ 938 a 1583) sa vlastnícke právo nadobúda consenom tak pri kúpe ako pri darovaní. Výnimku tvoria len veci, ktoré nie sú určené individuálnymi, ale druhovými znakmi. U týchto je kúpa perfektná len po odvážení, odmeraní atď. Ináče platia tam pre odovzdanie veci kúpenej, darovanej atď. pravidla o solutií. »Traditionibus dominia rerum non nudis pactis transferentur« — znenie tohto pravidla zdá sa nasvedčovať tomu, že aj Rimania mali na mysli smluvné dispozície denného obratu, podľa nemeckej terminológie Verfügungsgeschäfte (Zuwendungsgeschäfte) des Vermögensverkehrs. V mne známej literatúre je ojedinelý názor Czyhlarza, ktorý v jeho Institutionen str. 194. píše, že tradícia nie je samostatným úkonom, ako mancipatio alebo in jure cessio, ale je len prirodzeným výkonom scudzujúceho úkonu. (... »der natürliche reale Vollzug eines Veräußerungsgeschäftes«.)

Pri takomto obmedzení platnosti pravidla tradície sa uvedené príklady ľahko rozriešia.

Či už ponímame plnenie, ako jednostranný právny úkon alebo ako právnu skutočnosť, či už patrí ku skutkovej podstate plnenia, aby dlžník, ktorý plní ex obligatione dare, dával vec s úmyslom splniť svoj záväzok alebo bez takéhoto úmyslu, plnenie šoféra, vdovy, suseda, ktorí nadobudli veci, aby preniesli vlastníctvo na ich veriteľa, nepotrebovali jeho súhlas, aby sa zbavili svojho záväzku a veriteľa sa stali vlastníckmi oných vecí, lebo dostali to, čo im podľa obligácie patrilo. Ak je správne, čo hovorí Almási, že u nás platia ohľadne plnenia v postate tie isté pravidlá, ako podľa býv. rak. obč. zákoníka, nadobudol ten, ktorý prijal plnenie od slabomyseľného vlastníctvo mu odovzdanej veci podľa § 1421. Zákon dovoľuje, aby som sa derelikciou zbavil vlastníctva, dovoľuje, aby som založil základinu, t. j. aby som čiastku svojho majetku venoval na určitý, mnou v rámci právneho a mravného poriadku určený cieľ, prečo by nemohol dlžník splniť svoju presne opísanú obligáciu bez ceremónie odovzdania?

Proti rozriešeniu prípadov dá sa namietat, že sú to ojedinelé prípady v tom smysle, že sa v nich predpokladá súhlas veriteľa, čomu nebude vždy tak, lebo ten pán auta, tí dedičia a ten vzdialený sused nemusia byť vždy spokojní s plnením, ale môžu mať dôvody k tomu, aby ho odmietli. To je pravda. Pri tom všetkom sa mi pozdáva, že ustanovizeň tradície sa už prežila a musíme uvažovať o jej reforme.

Poznámka redakcie:

Téma vyššieho článku je takrečeno štandardným kusom permanentnej diskúsie v právnej vede, ktorá sa vedie pod názvom »titulus a modus

acquirendi«. Klasické učenia a úpravy prísne trvajú na kumulatívnom oboch právnych úkonov, obligačno právneho (kauzálna smluva) a vecno-právneho (tradícia a jej surrogáty); do tejto oblasti patria najmä náuky a práva, ktoré vyšly zo základov práva nemeckého, rakúskeho, uhorského a švajčiarskeho. Niet pochybnosti o tom, že do určitej miery oprávnenými sú výtky, ktoré sú týmto náukám a týmto právnym poriadkom adresované, z ktorých niektoré prednáša aj autor vyššieho článku; menovite prísne trvanie na kumulatívnom titulu a modu acquirendi je zakotvené v individualisticko-liberalistickom právnom názore, ktorý má na očiach predovšetkým maximálnu istotu a bezpečnosť subjektívneho práva a preto pri nových myšlienkových orientáciách vystavuje sa cieľavedomej alebo len intuitívne vyvolanej kritike: ďalej niet pochybnosti ani o tom, že rýchlejší a pružnejší právny obrat tiež pociťuje ťarchu tejto dvojitosti a usiluje sa jej zbaviť. Preto pri dnešnom odklone od individualisticko-liberalistického myslenia a pri zvýšenej dynamike sociálneho denia je takýto hlas u nás len dokladom zrejmej spojitosti s tým, v čom nás iné oblasti predbiehajú alebo dokonca už dávno predbehly, najmä právne poriadky románske, anglosaské a škandinávské, ktoré uznávajú vznik vecného práva už na základe kauzálneho úkonu.

Ale aj v týchto právnych poriadkoch je prijatý princíp omedzený, a to spôsobom, približujúcim sa princípu tradície, ako na druhej strane aj v nemeckom, rakúskom, uhorskom a švajčiarskom práve je opačná zásada preložená na mnohých miestach tak, že sa k nadobudnutiu nežiada tradícia alebo len niečo, čo nie je viac než fikciou tradície. V dôsledku týchto vzájomných koncesií je dnes úprava v právnych poriadkoch oboch systémov tak blízka, že je často problematické, ktorý z oboch princípov lepšie vyhovuje napr. tým právopolitickým postulátom, ktoré vyššie kazuisticky predkladá autor.

V posledných časoch revidované boli práve zákonníky, ktoré trvajú na princípe titulu a modu acquirendi a pri týchto revíziách vedomie naznačenej relatívnosti viedlo jednoznačne k stanovisku, že spomenutými vzájomnými koncesiami obe úpravy sa tak priblížily, že otázka prechodu od jedného k druhému princípu ďaleko nemôže mať ani taký právopolitický význam, ako mu pripisovala o tejto otázke veľmi bohatá literatúra posledných desaťročí. Toto stanovisko zaujala napr. kodifikácia uhorská aj kodifikácia česko-slovenská v celku z dôvodov vyššie naznačených (porovnaj napr. Vládni návrh zákona, ktorým sa vydáva občanský zákoník, Poslanecká snemovňa N. S. R. Č. 1937, č. 844 k § 187 na str.268).

De lege ferenda by sme sa asi držali toho istého stanoviska, pravda táto otázka môže sa stať vôbec aktuálnou,tedy vylúčenie tradície ako nadobúdacieho spôsobu možno uskutočniť len pri súbernej kodifikácii súkromného práva, nie novelárne; pre časy, kým dôjdeme tak ďaleko by pravda neškodilo, keby podnet autora bol honorovaný ďalšími príspevkami k tejto otázke, najmä novými prínosmi z praxe, ktorá môže dodať proti princípu tradície ešte mnohé ďalšie a iste aj pádnejšie argumenty.

Dr. Oktáv Bazovský :

O podpornej platnosti Občianskeho sporového poriadku v našom exekučnom práve.

Už pred novelou zák. č. 23/1928 Sb. z. a n. bol občiansky sporový poriadok podporným prameňom nášho exekučného práva. Až do počiatku účinnosti terajšieho exekučného zákona: zák. čl. LX/1881, tedy do 1. I. 1882, totiž pravidlá obecnoprávneho súdneho exekučného pokračovania (exekú-